

С. І. Голощєпова, Г. П. Зінчук, М. І. Кишинєвський

Каланчак

КАЛАНЧАК – селище міського типу Херсонської області, райцентр. Знаходиться на [р. Каланчак](#) (бас. *Чорного моря*), за 104 км від обл. центру та за 27 км від залізнич. ст. Каланчак (смт Мирне). Площа 14,7 км². Насел. 11 085 осіб (2001, складає 98,1 % до 1989): українців – 82 %, росіян – 15 %, проживають також німці, білоруси, євреї, цигани, корейці, вірмени. Пobl. К. виявлено кургани доби бронзи, поховання скіфів і сарматів. У 2-й пол. 16 ст. козац. військо під проводом Б. Ружинського розгромило тут татар. військо на чолі з Девлет-Гіреєм. К. виник наприкінці 18 ст. після приєднання Криму та Пн. Таврії до Рос. імперії. Річку, яка протікає через смт, вперше згадував Геродот у 5 ст. до н. е. 1783 неподалік від майбут. поселення почали осідати селяни-втікачі з пн. укр. губерній. 1794 сюди заслано частину учасників Турбаїв. повстання на Полтавщині, які й заснували казенне село. Розвитку К. сприяв чумац. шлях, що тут проходив, а також прибуття на поч. 19 ст. нових груп переселенців з Черніг. та ін. укр. губерній. 1799 у селі мешкало 228, 1822 – 1497, 1885 – 5112 осіб. Під час Крим. війни К. був важливим етап. пунктом, через який проходили рос. війська. 1843 відкрито парафіял. школу, 1861 – сільс. училище. Від 1873 у К. відбувався щоріч. ярмарок, від 1887 щонеділі та в святк. дні збиралися базари. На поч. 20 ст. працювало кілька підприємств з перероблення с.-г. сировини, 2 цегел.-черепичні заводи, 5 парових млинів, 42 вітряки. Було також розвинуте гончарство. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. Каланчанці зазнали сталін. репресій, потерпали від голодомору 1932–33 (кількість встановлених жертв – 200 осіб). 1939–63 та від 1967 – райцентр. Від 11 вересня 1941 до 2 листопада 1943 – під нім.-фашист. окупацією. У концтаборі, створеному на тер. колгоспу, нацисти розстріляли 149 рад. військовополонених. Під час визволення К. загинуло 98 рад. бійців і командирів. На поч. 1960-х рр. pobl. прокладено Пн.-Крим. канал. Від 1967 – смт. Гол. підприємство – ВАТ «Каланчац. маслозавод». У К. – 3 заг.-осв. школи, 3 дитсадки; 2 селищ. і 1 рай. Будинки культури, [Каланчацький краєзнавчий музей](#), кінотеатр, рай. бібліотека для дітей і дорослих, школа естет. виховання; рай. лікарня; ДЮСШ; відділ. 6-ти банків, готель. Виходить г. «*Слава праці*». Функціонують вокал. ансамбль «Степовичка», театр місц. факту «Мажор», ансамбль нар. інструментів, дит. цирк. студія «Мрія», дит. танц. колективи «Живчики» та «Бешкетники». Реліг. громади: УПЦ МП (Свято-Преображен. церква), УАПЦ (церква Усіх святих землі Української), євангел. християн-баптистів. Пам'ятка архітектури – будівля

кредит. спілки (1912). Встановлено погруддя Героя Рад. Союзу Т. Левицького, меморіал воїнам, які загинули під час 2-ї світової війни, парк. скульптуру першим поселенцям, пам'ятні знаки жертвам фашизму та голодомору. Серед видат. уродженців – письменник [Іван Дніпровський](#); Герой Радянського Союзу *Т. Левицький*.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Рудницький Г. Близьке ідеальне минуле. Наше селище в історичних та літературних джерелах // Слава праці. 1992, 28 листоп.;
2. 2 груд.;
3. Трубач О. Із глибини століть: Сторінки історії // Там само. 2004, 17 верес.;
4. Харченко А. Г. Каланчак та його околиці. Хн., 2008.

Бібліографічний опис:

Каланчак / С. І. Голощепова, Г. П. Зінчук, М. І. Кишиневський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-10370>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).